

Sevil Musa qızı Cəfərova²³

İNGİLİS ROMANTİZMİNDƏ BAYRONİZM PROBLEMI

İki əsr bundan öncə olduğu kimi bu gün də ingilis şairi Corc Qordon Bayronun yaradıcılığı, əsərlərinin dili və poetikası, ədəbiyyatda bayronizm ictimai əhvaliruhiyyəsi dünya ədəbiyyatşünaslığının və dilçiliyinin diqqət mərkəzində qalır. Bayronun əsərləri mütaliə edilir, öyrənilir, tədqiqat və təhlilə cəlb olunur. Əbəs yerə deyil ki, dünya ədəbiyyatında məhz Bayron "Sevimli şair" ləqəbi ilə tanınır. Dünya görüşündəki ziddiyyətlər-fərdiyyətçilik, ümitsizlik, ekzotikaya aludəçiliklə yanaşı, üsyankar ruh, azadpərvərlik, məzlum xalqlara rəğbət Bayron yaradıcılığının əsas xüsusiyyətləridir. Onun qəhrəmanları əsasən təkbaşına vuruşur, mübarizə aparır, həyatın ən çətin sınaqlarından çıxış yolunu şəxsi azadlığında görür.

Corc Qordon Noel Bayron 1788-ci il yanvar ayının 22-də Londonda yoxsullaşmış bir lord ailəsində anadan olmuşdur. Onun uşaqlığı Şotlandiyanın Eberdin adlanan kiçik şəhərində keçmişdir. Şairin böyük zadəgan ailəsindən olan atası Corc Bayron müflis vəziyyətə düşərək 1791-ci ildə öz borclarının olından Fransaya qaçır və orada vəfat edir. Bayronun tərbiyəsi ilə anası məşğul olur.

1798-ci ildə babasının qarşısından 10 yaşlı Bayrona miras kilməli ordu titulu və Nottingem şirəfrəliyindəki Nyusted malikanəsi verilir. Məhz buna görə də Bayron ilk təhsilini zadəgan uşaqlarına məxsus qapalı Harrou məktəbində ala bilir. Dərslərinə məsuliyyətlə yanaşmasa da, mütaliəyə kifayət qədər vaxt ayırır, ilk şeirlərini də burada qələmə alır. Harrou məktəbini bitirdikdən sonra 1805-ci ildə Kembric universitetinə daxil olur və 1808-ci ildə universiteti bitirir. 1807-ci ildə "Asudə saatlar" adlı ilk şeir məcmuəsini, 1809-cu ildə "İngilis bardları və şotland icmalçıları" satirik poemasını nəşr etdirir. Elə həmin il Lordlar palatasının üzvü seçilir (1, s.4).

Bayronun təhsil aldığı Kembric universitetində həqiqi elmdən başqa hər şey öyrədilirdi. Bu bərdə Bayron istehza ilə yazırdı: "Gərək Kembric və Oksford universitetlərində "Bayron mükafatı" təsis edilsin, çünki bu universitetlərdə həqiqi elmin öyrədilmədiyini ilk dəfə kəşf edən mən olmuşam".

Öz fəlakətlərinin səbəbini yeni ixtirə edilmiş maşınlar dağörənə və bunagörə də maşınları sındıran fəhlələr haqqında dövlətin çıxardığı qərarın əleyhinə lordlar palatasında ilk dəfə çıxış edərək məhz Bayron olmuşdur. 1809-cu ildə Bayron səyahətə çıxır. O, İspaniyada, Malta adasında, Yunanıstanda və Türkiyədə olur. Bu Bayronun Yaxın Şərqi ilk səyahəti idi. Səyahətdən qayıtdıqdan sonra «Çayld Harold» poemasının birinci iki məhnisini çap etdirir. İkinci səyahəti zamanı isə Bayron İsveçrədə, Venesiyada, bir daha Yunanıstanda və Türkiyədə olmuşdur. Bayron ömrünün son günlərini vətənə və yunan xalqının səadəti uğrunda mübarizəyə həsr edir.

Böyük şair 1824-cü il aprelin 24-də Yunanıstanda vəfat etmişdir. Bayron bütün millətlərə bir gözə baxırdı. O, deyirdi ki, əgər türklər məhkum, yunanlar hakim olsaydı, yəqin ki, o, türklərə qoşulub, yunanları əleyhinə, türk azadlığı uğrunda vuruşardı. Bayron bütün məhkum xalqların müdafiəçisi idi. Lakin hələ də Türkiyədə Bayronun türk düşməni kimi qələmə verməyə çalışırlar.

Bayronun yaşadığı dövr avropalıların Şərq ölkələri ilə ciddi maraqlanmağa başladığı dövrdür. Bu dövrdə Avropada bir neçə Şərq cəmiyyəti, o cümlədən 1784-cü ildə Parisdə «Asiya cəmiyyəti», 1821-ci ildə Londonda «Asiya kral cəmiyyəti», 1823-cü ildə Leypsiqdə «Alman Şərq cəmiyyəti» yaranır. İngiltərədə U. Cons (1746-1796) və Q. Kolburq (1765-1837) sanskrit dilini Avropadilləri ilə müqayisə edərək öyrənməyə başlayırlar. Şərq mövzusu bir müddət dünya klassik əsərlərində əsas yer tutur. Avropada Hötenin («Şərq divanı»), V. Hüqonun «Orientaliya»sı çap olunur. Rədişsev Hafiz Şirazinin divanından bəhs edir. 1812-1813-cü illərdə Hafiz Şirazi alman dilinə tərcümə olunur. Şərqi öyrənməyə dair bir sıra kitablar çapdan çıxır. Bayron da Şərqə səyahətdən sonra, «Şərq poemaları»nı «Çayld Harold» məhz bu dövrdə yazmışdır (2, s.3).

Bayronun Yaxın Şərq xalqlarının adət və ənənəsi ilə tanışlığı iki vasitə ilə olmuşdur. Bunlardan birincisi Şərq haqqında yazılmış tarixi kitablar və Şərq klassiklərinin ingilis dilinə tərcümə edilmiş əsərləridir ki, Bayron bu kitabların əksəriyyətini hələ uşaqlıq oxumuşdu. İkincisi Şərq səyahəti zamanı Bayronun Şərq xalqlarının həyatı ilə yaxından tanış olmasıdır. Şübhəsiz ki, sonralar Bayronun Şərq ölkələrini səyahət etmək arzusunda düşməsinə səbəb də onun bu ölkələrin tarixi, ədəbiyyatı və mədəniyyəti ilə tanışlığı idi. Bayron qeyd edirdi: «Türkiyə tarixi» mənə hələ uşaq ikən ləzzət verən ilk kitablardan biri olmuşdur. Əminəm ki, sonradan mənim Levanti səyahət etmək arzuma bu kitabın müəyyən təsiri olmuş, ola bilsin ki, şeirlərimdə hiss olunan şərq ruhuna da səbəb budur».

Bayronun səyahətə getməsinin əsas səbəbi o zaman hamını maraqlandıran Şərq ölkələrini görmək və əylənmək arzusu olmamışdır. İngiltərə cəmiyyətinin üz döndərən İngilis burjuaziyasının çirkin simasından cana gələn şair, oranı əbədi olaraq tərk etmək məqsədi ilə səyahətə çıxır. Bayron yola düşməzdən əvvəl müasiri Hansona yazdığı məktubunda deyir: "Mənə lənətə gəlmiş bu ölkədən çıxıb getməyə icazə verin və mən sizə söz verirəm ki, müsəlmanlığı qəbul edərdim lakin geriyyə qayıtmaram". Şərq ölkələrinə səyahət zamanı Bayron həmin xalqların dillərini öyrənməyə böyük həvəs göstərir. Malta adasına gələn kimi Bayron bir rəhbərdən ərəb dilini öyrənməyə başlayır. Şərq xalqlarının adət və ənənələrini öyrənmək məqsədi ilə Bayron bu xalqların içərisində yaşamaşı, onların gündəlik həyatı ilə çox yaxından tanış olmuşdu.

O, 1810-cu ildə anasına yazdığı məktubunda deyir: "Mən yunanları, türkləri, italyanları eləcə də ingilisləri (şərqdə yaşayan ingilisləri) evlərində qalmışam. Bir gün sarayda, o biri gün inək damında, bir gün paşa ilə, ertəsi gün çoban ilə olmuşam. Bayron İrana da səyahət etmək arzusunda olmuşdur. Bu məqsədlə o, Kembric universitetinin ərəb dili professorundan lazımı məlumatlar toplayır, anasından isə, o, zaman "Qoca hindli" kimi tanınan mayor Vastondan bəzi

sualları öyrənməsinə xahiş edir. Bayron «Çaylı Haroldun səyahətləri», «Şərq poemaları», «Qabil», «Don Juan», «Manfred» və sair kimi dünya ədəbiyyatı xəzinəsinə daxil olmuş əsərlərin müəllifidir.

Yaxın Şərq ölkələrinə səyahətdən qayıtdıqdan sonra 1813-1815-ci illər ərzində Bayron birməçə poemayazır. Sonradan bu poemaların ədəbiyyat tarixində «Şərq poemaları» adı ilə məşhur olur. «Şərq poemaları»na aşağıdakı altı poema daxildir: «Gavur» (may, 1813) «Abidos gəlini» (dekabr, 1813), «Korsar» (1814-cü ilin əvvəlləri), «Lara» (avqust, 1814), «Korinfin mühasirəsi», «Parizina» (1815-ci ilin sonu, 1816-cı ilin əvvəlləri). Bu poemaların stijeti gərgin dramatik hadisələrlə başlayıb, kəskin faciəvi sonluqla bitir. (3, s.10)

Bu poemalarda əsas rol mahiyyətcə üç şəxs : qəhrəman, onun məşuqəsi və rəqibi oynayıb. Bayronun qəhrəmanları cəmiyyətə qarşı üsyan edən mübariz, lakin, təbəşinə mübarizə aparən qəhrəmanlardır. Bayron, şəxsiyyəti hər şeydən üstün tutur. Onun poemalarında əsas yeri ancaq tək tək qəhrəmanlar tutur və Bayron ancaq bu şəxsləri mədh edir. Buna misal olaraq «Gavur» poemasından Gavuru, «Abidos qəlini»ndə Səlimi göstərmək olar. «Korinfin mühasirəsi»ndə Bayron bir qədər də ilə gedir. Azadlıq ideyası, vətən istiqlaliyyəti uğrunda kütləvi hərəkət, kütlə və qəhrəmanın münasibəti burada arıq aydın nəxşələrlə seçilir.

«Şərq poemaları»ndan danışarkən Bayronun həmin dövr yaradıcılığının iki əsas xüsusiyyəti nəzərə alınmalıdır. Bunlardan biri Bayronun Şərq ölkələrinə səyahətdən sonra yazdığı əsərlərə Şərq poeziyasının müsbət təsiri, digəri isə bu poemalardan daxil və xarici irtica qüvvələrinə qarşı kəskin etiraz və üsyan motivlərinin zəngin olmasıdır. Məlum olduğu kimi Şərq mövzusu başqa ingilis ədəblərini əsərlərində də öz bədii əksini tapmışdır.

Yazıçılardan fərqli olaraq Bayron şərqə özünəməxsus bir şəkildə Avropaya təqdim etmişdir. Bayron Avropa ədəbiyyatında yeni lirik-romantik tipli poema janrını yaratmışdır. Bayron Soutinin əksinə olaraq türk, yunan, alban xalqlarının folklorundan, adət və ənənələrindən kor-koranə şəkildə deyil insan şəxsiyyətini yüksəkklərə qaldırmaq məqsədi ilə istifadə etmişdir. Həmin məhəmmə Bayron da eşitmişdi. Bu günahsız qızın taleyi Bayronu və onun yol yoldaşı Hobhauzu çox maraqlandırmış və onlar bu hadisəni müfəssəl öyrənməyə çalışmışdılar. Əli paşanın gəlini, əri Muxtarın son zamanlar onu gözədən saldıqından qayınatasına şikayət edir. Poemanın qəhrəmanları atəşli məhəbbətlə sevlənir, qəlb düşməne qarşı nifrət və intiqam hissi ilə dolu olan şəxslərdir (4, s.3).

Bayron üsyankar təbiətli qəhrəmanlarını yaradarkən onların iztirab, hiss və düşüncələrini, alovlu duyğularını, dünyagörüşlərini bütün dolğunluğu və dərinliyi ilə təsvir etmək üçün islam dini və əqidəsi ilə bağlı olan sözlər də işləmişdir. Şübhəsiz, şairin bu sözləri həmin əqidənin təbliğinə deyil, hər şeydən əvvəl onların xarakterik xüsusiyyətlərinin, məna və mənasının təsvirinə xidmət etmişdir. «Şərq poemaları»nda «Leyli və Məcnun» dastanındakı Leyli obrazını xatırladan əlamətlərə də təsadüf edilir.

Professor Əli Sultanı Nizaminin «Leyli və Məcnun» poemasının Avropada ən çox təsirini «Abidos gəlini»ndə görür. Şərq haqqında yazan başqa ingilis şairlərdən Bayronun üstünlüyü ondadır ki, o, Şərq adətini özünəməxsus bir şəkildə vermişdir. Məsləhət qadınlarının nəməhəmlərə baxmaq hüququndan məhrum olması və sair buna misaldır. «Abidos gəlini»ndə üsyan, protest motivləri kəskin bir şəkildə verilmişdir.

Böyük emosional gücə malik olan bu əsərin qəhrəmanı Konrat daha üsyankar, daha bəzişməz bir obrazdır. «Korsar», «Dara» və «Parisin əsərləri»ndə Bayron Şərq adət və ənənələrinə nə qədər yaxından bələd olduğunu nümayiş etdirmiş, Şərq həyatını gözəl, romantik ifadəsinə verə bilmişdir.

Şərq şeirinin əngözlə xüsusiyyətlərini, ifadə tərzini, ingilispoeziyasında ilk dəfə özünəməxsus bir şəkildə işləməklə yanaşı, müəyyən şərq sözlərində ingilisdilinə ilk dəfə gətirən Bayron olmuşdur. Bayron istifadə etdiyi bu sözləri mexaniki mənada işlətmir və bəzən onlara yeni məna verir. Bayronun yeni məna verib işlətdiyi şərq sözlərinə həmin mənada başqa ingilis yazıçılarından da əsərlərində rast gəlirik. Məsələn, Sultanə-xanım mənasında, saray-hərəmxana mənasına və s.

«Şərq poemaları»nda ilk dəfə işlədilan şərq sözlərinin əksəriyyəti türk sözləridir. Bunun da səbəbi bu poemalarda türk həyatı adət və ənənələrinin təsvir olunmasıdır. Bu sözlərin bəziləri xalis türk, bəziləri isə türk dilində vətəndaşlıq hüququ almış, öz ilk şəklini dəyişmiş, fars, ərəb sözləridir ki, Bayron da bu fars, ərəb sözlərini fars, ərəb dillərində olduğu kimi deyil, məhz türkləşdirmiş formada işləmişdir (5, s.8).

Bayron öz gündəliyində mübarizəyə qalxmış İtaliya xalqı haqqında yazırdı: «hakimlər xalqlarla vuruşmaq niyyətindədir. Qoy belə də olsun! Axırda onlar əziləcəkdir. Krallıq dövrü qurtarmaq üzrədir. Bayronun «Korinfin mühasirəsi» poeması «Şərq poemaları» içərisində ən xarakterik əsərlərdən biridir. Şair burada vətəndən didərgin düşən qəhrəmanların öz düşmənlərinə qarşı necə amansız intiqam ehtirası ilə yandığını, sevgilisi Franseskaya olan yüksək məhəbbətini, dinə münasibətini göstərir.

Böyük şair, həyatı və yaradıcılığı bir vəhdətdə olan bütöv şəxsiyyət, təkrarsız qələm ustası, dünya poeziyasının korifeylərindən hesab edilən tanınmış ingilis şairi Corc Qordon Bayron yaradıcılığı yetərinə imkan verir ki, ondan dönə-dönə söhbət açılsın. Onun kövrək qəlbindən qopub gələn o nəhəng əsərlər yazıçının qeyri-adi istedadından xəbər verməkdədir. Onun əsərlərinə nəzər saldıqda, cansız bir qələmin lal varəqlərə nə qədər can verdiyini, həyat verdiyini və necə böyük gözəlliklər yaratdığını şahidi oluruq.

Böyük ingilis şairi Corc Qordon Bayron dünya ədəbiyyatı tarixində öz romantik poeziyası ilə türəkləri fəth edən parlaq simalardan biridir. Bayron hələ tələbəlik illərindən İngiltərənin hakim dairələrinə qarşı etiraz səsinə ucaltmış, bütün yaradıcılığı ilə xalqların azadlığına səs vermişdir. Şeirlərinin birində yazırdı ki: «Vətəni sevməyən kəs dünyada heç nəyi sevməz».

14-15 yaşında ilk şeirlərini yazanda çoxları onun vətən sevgisinə heyran qalmışdı. Bayron doğma torpağın istisna olunmuşdu. 1807-ci ildə «İstirahət saatları» ilk şeirlər məcmuəsində 19 yaşlı şairin üsyankar səsi çoxlarını lərzəyə saldı. «Edinburq icmalı» jurnalı onun şeirlərini kəskin tənqid atəşinə tutdu. Amma Bayron susmadı. «İngilis bardları və

Şotlandiya icmaçıları» (1809) adlı satirasında mürtəcə romantiklərə, ən birincisi şair Vordsvorta cəsərdli cavab verdi. Şairləri xalq yaradıcılığından bəhrələnməyə, xalqın başa düşəcəyi sadə dildə yazmağa, xalq mübarizəsinin qəhrəmanlıqla dolu yeni, canlı lövhələrini yaratmağa çağırırdı.

C. Q. Bayron çox az yaşadı. Amma yazıb-yaratdığı əsərlər onun ömrünün davamı oldu. 28 yanvar 1821-ci il tarixli gündəliyində şair «poeziya nədir» sualına özü qısaca cavab vermişdir: «Poeziya keçmiş və gələcəyin duyğusudur!» O, sənətdə, poeziyada belə bir duyğunun tərçüməni olmuşdur. İngilis ədəbiyyatına böyük mübarizlik ruhunu, romantik şeirin öz təbii, gözəl cılasını gətirən Corc Qordon Bayron Avropa romantizminin P.B.Şelli, V.Hüqo, Jorj Sand, Adam Miskeviç kimi söz ustaları ilə xalqın tərəfində dayanmışdır. İngilis poeziyasının allahı Vilyam Şekspirin ən nüfuzlu davamçısı kimi C.Q. Bayron XIX əsrin əvvəllərində novator romantik şair kimi bütün Avropada məşhur idi.

Bayron poeziyası kədərdən doğan fəryaddır, şikayətdir, lakin elə bir şikayətdir ki, sənədən heç bir şey istəmir, nəse sənə bir şey verir, yalvarır, bəlkə, rəhm edir; bu, Qafqaz dağlarına bağlanmış Prometeydir, bu, hamının əleyhinə üsyan qaldırmış başqər övlədir. O, öz tələbbürlü ifixarından yalnız özünü arxalanır. Şairin əsərlərindəki nəhəng qüvvə, əyilməz iltixar hissi, qüdrətli ehtiras, dərin məhəbbət, bu incə səmimiyyət, insan şəxsiyyətinin əziyyətlərinə tərəf çevrilmiş incəlik və mərhəmət hissi buradan doğur...

Bayron poeziyası başqər tarixinin səhifələridir, bu səhifəni qoparsan həmin tarixin tamlığı pozulur. Romantizm dövrünün ən parlaq nümayəndələrindən biri, dahi ingilis şairi Bayronun ölməz poeziyası əksirdir ki, oxucu qəlbini təlatümə gətirir.

XVIII əsrin feodal qaranlığına qarşı öz etiraz səslərini ucaldan, haray salan Bayron qəhrəmanları yer üzünü qarış-qarış gəzir. Şairin parlaq istedadının bədii təcasstümü olan həmin qəhrəmanlar hər cür pisliliyə qarşı bəzişməz mübarizə aparır, mübarizələrindən axıracan dönmürlər. Onlar başqər övladlarının işığı sabahı uğrunda çarpışanlardır (6, s.4).

Ədəbiyyat:

1. Ağayev Z. Təhə qəhrəmanların harayı : C. Q. Bayronun anadan olmasının 200 illiyi / Kommunist. - 1988. - 23 yanvar. - S. 4.
2. Anar. Dünya ədəbiyyatından sərbost tərçümələr / Ədəbiyyat qəzeti. - 2006. - 10 fevral. - S. 3.
3. Cəfərov E. İngiltərədə romantik teatr və Corc Bayron : dünya teatr tarixindən mühazirələr / Kaspi. - 2016. - 8 dekabr. - № 202. - S. 10.
4. Corc Qordon Bayron (1788-1824) / Səvalan. - 2014. - 24-30 iyun. - № 47/48. - S. 3.
5. Hacıyev V. C. Bayron Azərbaycanda : C. Bayron - 200 / Ədəbiyyat və incəsənət. - 1988. - 22 yanvar. - № 4. - S. 8.
6. Həsənlı Z. Başqər tarixinin möhtəşəm səhifələrindən biri : C. Bayron - 215 / Azərbaycan müəllimi. - 2003. - 18 - 24 aprel.

Xülasə

Mübağiləsiz demək olar ki, ingilis ədəbiyyatı dünyanın söz xəzinəsinə zəngin töhfələr vermişdir. Bu ədəbiyyat onlara şair, nasir və dramaturqu dünya oxucusuna bəxş etmişdir. Dünya oxucusu Böyük Britaniya adalarında yaşayanların tarixi, adət və ənənəsi, xarakterik xüsusiyyətləri, ailə və cəmiyyətləri haqqında geniş tanışlığa məhz bədii ədəbiyyat vasitəsilə nail olmuşlar.

Dünya poeziyasında romantik vüsətin ən parlaq simalarından biri Corc Qordon Noel Bayrondur. Onun ölməz poeziyası əsrlərdir ki, oxucu qəlbini təlatümə gətirir. Bayronun bir çox şeirləri dillər əzbəridir.

Şərq şeirinin ən gözəl xüsusiyyətlərini, ifadə tərzini, ingilispoeziyasında ilk dəfə özünəməxsus bir şəkildə işləməklə yanaşı, müəyyən şərq sözlərini də ingilis dilinə ilk dəfə gətirən Bayron olmuşdur. Bayron istifadə etdiyi bu sözləri mexaniki mənada işlətmir və bəzən onlara yeni məna verir. Bayronun yeni məna verib işlətdiyi şərq sözlərinə həmin mənada başqa ingilis yazıçılarından da əsərlərində rast gəlirik.

«Şərq poemaları»nda ilk dəfə işlədilan şərq sözlərinin əksəriyyəti türk sözləridir. Bunun da səbəbi bu poemalarda türk həyatı adət və ənənələrinin təsvir olunmasıdır. Bu sözlərin bəziləri xalis türk, bəziləri isə türk dilində vətəndaşlıq hüququ almış, öz ilk şəklini dəyişmiş, fars, ərəb sözləridir ki, Bayron da bu fars, ərəb sözlərini fars, ərəb dillərində olduğu kimi deyil, məhz türkləşdirmiş formada işləmişdir.

Bayron öz gündəliyində mübarizəyə qalxmış İtaliya xalqı haqqında yazırdı: «Hakimlər xalqlarla vuruşmaq niyyətindədir. Qoy belə də olsun! Axırda onlar əziləcəkdir. Krallıq dövrü qurtarmaq üzrədir.» Bayronun «Korinfin mühasirəsi» poeması «Şərq poemaları» içərisində ən xarakterik əsərlərdən biridir.

Açar sözlər: Bayron, romantizm, ingilis ədəbiyyatı, romantik vüsət, poema janrı, mübarizə ruhu, bayronizm, şərq poemaları

THE PROBLEM OF BYRONISM IN ENGLISH ROMANTICISM

Summary

It can be said without a doubt that English literature has made rich contributions to the vocabulary of the world. This literature has given dozens of poets, prose writers and playwrights to the world readers. It is through fiction that the world's readers have gained a wide knowledge of the history, customs and traditions, characteristic features, families and societies of the inhabitants of the British Isles.

George Gordon Noel Byron is one of the brightest figures of the romantic world in world poetry. His immortal poetry has been stirring the hearts of readers for centuries. Many of Byron's poems are tongue-in-cheek.

Byron was the first to use the most beautiful features of Eastern poetry, the style of expression, in English poetry in a unique way, and was the first to bring certain Eastern words to the English language. Byron does not use these words in a mechanical sense and sometimes gives them a new meaning. Byron gave a new meaning to the eastern words, we find them in the works of other English writers.

Most of the eastern words used for the first time in "Oriental Poems" are Turkish words. The reason for this is that the customs and traditions of Turkish life are described in these poems. Some of these words are purely Turkish, and some of

them are Persian and Arabic words that have acquired the right to citizenship in the Turkish language and have changed their original form. Byron used these Persian and Arabic words not in the same way as in the Persian and Arabic languages, but in a Turkified form.

Byron wrote in his diary about the Italian people who rose to fight: "The judges intend to fight with the peoples. Let it be so! In the end they will be crushed. The reign is about to end." Byron's poem "The Lecture of Corinth" is one of the most characteristic works among "Oriental poems".

Keywords: Byron, romanticism, English literature, romanticism, poem genre, fighting spirit, Byronism, oriental poems

ПРОБЛЕМА БАЙРОНИЗМА В АНГЛИЙСКОМ РОМАНТИЗМЕ

Резюме

Можно без сомнения сказать, что английская литература внесла богатый вклад в словарный запас мира. Эта литература подарила мировому читателю десятки поэтов, прозаиков и драматургов. Именно через художественную литературу читатели мира узнали об истории, обычаях и традициях, характерных чертах, семьях и обществе жителей Британских островов.

Джордж Гордон Ноэль Байрон – одна из самых ярких фигур романтического мира в мировой поэзии. Его бессмертная поэзия будоражит сердца читателей на протяжении веков. Многие стихотворения Байрона ироничны.

Байрон был первым, кто уникальным образом использовал в английской поэзии самые красивые черты восточной поэзии, стиль выражения, и был первым, кто привнес в английский язык некоторые восточные слова. Байрон не употребляет эти слова в механическом смысле и иногда придает им новый смысл. Байрон придал новый смысл восточным словам, мы находим их в произведениях других английских писателей.

Большинство восточных слов, впервые использованных в «Восточных поэмах», являются тюркскими словами. Причина этого в том, что в этих стихах описаны обычаи и традиции турецкой жизни. Некоторые из этих слов чисто турецкие, а некоторые — персидские и арабские слова, получившие право на подданство в турецком языке и изменившие свою первоначальную форму. Эти персидские и арабские слова Байрон использовал не так, как в Персидский и арабский языки, но в тюркизированной форме.

Байрон писал в своем дневнике об итальянском народе, поднявшемся на борьбу: «Судьи намерены сражаться с народами. Да будет так! В конце концов они будут раздавлены. Царствование подходит к концу». Поэма Байрона «Коринфская лекция» — одно из наиболее характерных произведений среди «восточных поэм».

Ключевые слова: Байрон, романтизм, английская литература, романтизм, жанр стихотворения, боевой дух, байронизм, восточные поэмы.

Rauçı: Əliyev Əli Umud oğlu - filologiya ixtisas fəlsəfə doktoru